

[Sociológia zdravia. Historický vývoj soc. prístupov ku zdraviu a vymedzenie predmetu.]

PhDr. Simona Kelčíková, PhD.

[Vymedzenie predmetu sociológie]

- Najvšeobecnejšia **definícia** je prekladom názvu tejto vednej disciplíny
- vznikla spojením pojmov **societas** (spoločnosť) a **logos** (veda) = **sociológia** = **veda o spoločnosti**

Spoločnosť v sociologickom kontexte obvykle znamená **konkrétnu spoločnosť konkrétneho štátu, ktorá funguje ako relatívne samostatný celok**

[Def. sociológie ako vedy o spoločnosti]

Odborníci upresňujú podľa cieľa skúmania spoločnosti. Sociológiu vymedzujú ako:

- vedu o sociálnom správaní
- o vzájomnom pôsobení ľudí
- o sociálnych skupinách
- o sociálnych vzťahoch
- o sociálnej štruktúre a pod.

[História definovania predmetu vedy o spoločnosti]

- V staroveku grécky filozof Platón - kritizoval aténsku demokraciu a rozoberal otázku rovnosti medzi ľuďmi
- Optimálnym usporiadaním spoločnosti sa v 16. a 17. storočí zaoberali utopickí socialisti Thomas Morus, Niccolo Machiavelli, Tommaso Campanella, Jean-Jaques Rousseau, Mably, Saint-Simon, Owen, a iní.

[História definovania predmetu vedy o spoločnosti]

- Vymedzenie sociológie ako samostatnej vedy možno pripísať Augutovi Comtovi.
- Sociológiu rozdelil na **sociálnu statiku** a **sociálnu dynamiku**. Sociálna statika sa zaoberala štruktúrou a poriadkom spoločnosti. Sociálna dynamika bola teóriou vývoja spoločnosti.

[História definovania predmetu vedy o spoločnosti]

- **Karol Marx (1818-1883)**
- **bol zástancom revolučných zmien spoločnosti**
- za základný zákon spoločenskej existencie považoval materiálnu výrobu
- v nej vznikajú vzťahy, materiálna základňa spoločnosti – štruktúra spoločnosti a právna, politická a duchovná nadstavba – duchovný život spoločnosti, spoločenské inštitúcie a sociálne vzťahy

[História definovania predmetu vedy o spoločnosti]

■ Emile Durkheim (1858-1917)

Bol presvedčený, že spoločenský život je potrebné skúmať rovnako objektívnymi metódami ako prírodné vedy. Jedno z najdôležitejších diel venoval analýze samovraždy (1897).

To, čo možno považovať za zúfalý čin individua – samovražedné konanie - je konanie, ktoré podlieha spoločenským vplyvom.

[História definovania predmetu vedy o spoločnosti]

- Max Weber (1864-1920)

Sociológiu pokladal za vedu o sociálnom konaní jednotlivcov.

Konanie definoval dvoma zložkami – subjektívnou motiváciou a orientáciou na iných ľuďoch.

Pochopenie sociálneho konania znamená postihnúť jeho subjektívny zmysel.

Za vzor sociálneho konania považoval účelno-racionálne konanie – tzv. ideálny typ konania.

Najvýznamnejšie smery súčasnej sociológie

- **Teória sociálneho konsenzu**
- **Teória sociálneho konfliktu**
- **Teória alternatívnej sociológie, nazývaná aj interpretatívna**

Tieto smery sú len zhrnutím rôznych teórií, „škôl“ a spôsobov skúmania spoločnosti, pre ktoré sú určité vlastnosti charakteristické

[Teórie sociálneho konsenzu]

- reprezentuje predovšetkým **štruktúrny funkcionalizmus**
- formuluje princíp integrácie spoločnosti v uznávaní základných hodnôt jej členmi, v závislosti častí
- od celku, v rovnováhe, ktorá je cieľom harmonickej sebaregulácie spoločnosti
- základným pojmom ŠF je **funkcia**
- spoločenské javy a časti spoločnosti majú svoju funkciu, ktorou sú spojené do celku a plnia svoje úlohy.
  - vzájomné spojenie častí funkciami sa popisuje ako **sociálny systém**

[Teória konfliktu]

- rozhodujúci vplyv v ľudskom správaní majú **záujmy**
- rôznosť záujmov členov a obmedzenosť zdrojov vedú ku vzniku konfliktov
- konflikt môže pôsobiť na vývoj spoločnosti aj pozitívne

[Alternatívna alebo interpretatívna sociológia]

- združuje viaceré smery teórií
- sú zamerané na **sociálne konanie, sociálne akcie a interakcie**

Špecifiká sociologického prístupu k skúmaniu spoločnosti

- Sociológia je **teoreticko-empirická veda**
- Závery o spoločenských vzťahoch a procesoch, získava, popisuje a vysvetľuje pomocou vlastných metodologických postupov
- Sociológia vytvára teoretické poznatky o spoločnosti
- **Dve úrovne skúmania spoločnosti – mikrosociologickú a makrosociologickú (prípadne aj mezo-úroveň)**

Špecifiká sociologického prístupu k skúmaniu spoločnosti

- Mikrosociologická úroveň skúmania sa zameriava na skúmanie vzájomných vzťahov a ovplyvňovania jednotlivcov a skupín
- Makrosociologická skúma úroveň celospoločenských vzťahov
- Výskum rodiny, napríklad, obsahuje analýzu vzájomných vzťahov členov, rodiny, ich väzieb a potrieb, ktoré si členovia skupiny navzájom uspokojujú (informácie na mikroúrovni).
- Zároveň je nevyhnutné získať informácie o druhu a počte rodín v analyzovanom celku, o vývoji ich charakteristík, o počte členov typickej rodiny, o štruktúre typickej rodiny a pod. (nadindividuálne informácie na makroúrovni).

[Sociológia]

- Umožňuje ľuďom objektívnejšie spoznávať a chápať sociálny svet v ktorom žijú, lepšie sa v ňom orientovať, využívať poznatky o spoločnosti na zlepšenie svojho i spoločenského života
- Svojimi poznatkami odhaľuje a označuje mnohé nesprávne predsudky, nesprávne názory rozšírené vo verejnosti, charakterizuje skutočné ciele jednotlivcov a skupín pôsobiacich v spoločnosti

[Sociológia]

- „Sociologická imaginácia
  - (soc. predstavivosť, nadhľad) umožňuje pochopiť širšiu historickú scénu v jej význame pre vnútorný život a pre vonkajšiu životnú dráhu rôznych jednotlivcov...
- Sociologická imaginácia nám pomáha pochopiť históriu i životopisy ľudí a ich vzájomný vzťah v spoločnosti. To je jej úloha a prísľub.“

Charles Wright-Mills /1970/

[Sociológia]

- Sociológia nám vďaka sociologickej imaginácii umožňuje nielen analyzovať existujúce vzorce spoločenského života, ale predvídať vývoj spoločenského javu v budúcnosti
- Pokiaľ sociologická práca nebude založená na informovanom sociologickom hodnotení súčasných trendov, využitie teórie na ovplyvňovanie vývoja nemôže byť úspešné

[**Systém rozdelenia sociologickej vedy**]

- **všeobecnú sociológiu**
- **špeciálne sociologické vedné disciplíny**

/odvetvová sociológia, počet
odvetvových sociologických disciplín
je vysoký - približne 80/

[Všeobecná sociológia]

- predmetmi skúmania:
- **globálne problémy spoločnosti**
- **štruktúra spoločnosti**
klasifikuje fakty a javy /národy, triedy, vrstvy, sociálne skupiny, spolky, územné zoskupenia/
- **sociálne skupiny**
malé skupiny a sociálne procesy, ktoré v ich rámci prebiehajú – adaptácia, osobné vzory, autorita, rola outsidera, vznik a riešenie konfliktov ...
- **spoločenské inštitúcie**
politické, hospodárske, vojenské, náboženské, kultúrne...
- **masové procesy a javy**
hnutia - národné, politické, mládežnícke, spoločenské prejavy
dezintegrácie–migrácia...

Špeciálne sociologické vedné disciplíny

- odvetvové sociológie sa zaoberajú špecifickými oblasťami spoločenského života a **tvoria vnútornú časť štruktúry sociológie**
- **sociológia práce** /kritériá odmeny, hodnotenie pracovných podmienok, riadenie regenerácie pracovnej sily a pod./
- **sociológia podniku** /spôsoby riadenia pracovnej skupiny, fungovanie pracovného procesu, autorita vedúceho, riadenie ľudských zdrojov v inštitúcii.../
- **sociológia voľného času**
- **sociológia dopravy** /používanie dopravných prostriedkov podľa spoločenských skupín, uspokojovanie potrieb v oblasti dopravy .../
- **sociológia rodiny**
- **sociológia výchovy a vzdelávania**
- **sociológia mesta, dediny** /správanie ľudí, fungovanie sociálnych noriem a kontroly typických pre špeciálne teritórium/

[Literatúra]

- BRUKKEROVÁ, D. 2005. *Sociológia zdravia a choroby*. SZU Učebný text. 2005. 106 str.
- BARTLOVA, S. 2005. *Sociologie medicíny a zdravotnictví*. Grada: Praha 2005. 188 str. ISBN 80-247-1197-4
- KAPLAN. 1996. *Zdravie a správanie človeka*
- KŘIVOHLAVÝ, J. 2001. *Psychologie zdraví*
- NOVOTNÁ, E. 2008. *Základy sociologie*